

Aby chrám bol chrámom. Staviteľia stredovekých katedrál by zvolali: A to je čo?!

o. Wawrzyniec Maria Waszkiewicz

4. októbra 2020 ✝ Kultúra

Na otázku, ako stavať nádherné chrámy, vôbec nie je ťažké odpovedať. Treba jednoducho stavať... práve chrámy. Ale na to je potrebná viera - čistá a nefalšovaná katolícka viera.

Keby sa medzi nami zjavili staviteľia stredovekých katedrál, ktorí by sa vrátili zo vzdialených storočí, možno by zvolali: A to je čo?! Ved' máte rôzne ocele- tvrdé, mäkké, chrómové a... ktovie ešte aké; máte portlandský cement; máte stroje, ktoré dvíhajú, vrtajú, zakopávajú, prechádzajú; máte výpočty, znalosti ...! Do paroma...! A nevytvorili ste nič dôstojné, nič ľudské! Nerobíte vôbec nič, čo by žiarilo okolo vás. My sme z trpezlivo otesávaných a na seba kladených okruhliakov stavali katedrály - bez cementu!

Autor týchto slov, Le Corbusier, si myslel (mylne), že svojim kolegom vytýka nedostatok, ktorého sa on sám zbavil, ale jeho omyl neuberá nič na trefnosti samotnej diagnózy. Čo sa stalo so sakrálnym umením, že by ho tvorcovia stredovekých chrámov mohli tak ostro kritizovať?

Majestátny gotický interiér sa ponoril do súmraku; na chóre blikajú mihotavé plamene sviečok, pri ktorých svite mnísi spievajú ofíciom. Hlboký gregoriánsky spev upokojuje dušu náhodného poslucháča. Všetko mu hovorí o Bohu.

Antifóny a žalmy Ho vyzdvihujú a krása chorálu odieva veľké verše do toho najvhodnejšieho - jednoduchého, ale vznešeného, dôstojného a vážneho rúcha. Prítomie je obrazom našej viery, rovnako ako tancujúce plamene sviec.

Zrazu utiereň končí; vnútri je zavládne ticho - a Boh hovorí v tichu... Medzitým vychádza slnko a svetlo vstupuje do vitrážových okien a vnútro chrámu sa naplní životom. Dva rady postáv svätých, mučeníkov a vyznáčov naplnené zbožnou vážnosťou, ktorá tak pristane svätému miestu, tvoria líniu tiahnucu sa od vchodu až po oltár. Oltár je vrcholom (pretože vrcholom je Kalvária!), je zavŕšením všetkého. Pre oltár sú steny a klenby, vitráže i sochy, kňaz i mnísi - pretože práve na oltári sa nekrvavým spôsobom sprítomňuje Najsvätejšia Kristova svätá obeta.

A tu sa začína svätá omša - nový pokrm pre unavenú dušu, pre srdce, ktoré trápi tisíc každodenných starostí. Vážne tóny chorálu sú opäť v dokonalej harmónii s hlbokým majestátnom liturgie. Aj ticho, správne nazývané ikonostasom Západu, má svoje miesto... Dym kadidla tancuje v lúčoch svetla prúdiaceho cez vitrážové okná a vysoko na schodoch oltára, na tom vrchole Kalvárie, Kristov kňaz dvíha Pánovo telo. Boh je vo všetkom a v strede všetkého a všetko je tu pre Neho a hovorí o Ňom všetko.

V predsieni Neba

Pocestný vystúpil z chrámu s hlbokým povzdychom. Vie, že sa každú chvíľu bude musieť znovu ponoriť do mora každodenných starostí. Jeho duša je naplnená pokojom; zároveň však cíti istú nostalgiu. Možno si to ani neuvedomuje – ale ten pocit je v skutočnosti hlbokou túžbou po Nebi.

Pretože chrám je aj predsieňou Neba. Každý chrám, v ktorého svätostánku sa prechováva neoceniteľný poklad – Pán Ježiš s Dušou a Krvou, Telom a Božstvom, ukrytý v Najsvätejšej oltárnej sviatosti. Niektoré chrámy vyjadrujú Jeho prítomnosť každým detailom. Práve preto robia taký silný dojem, upokojujú nervy a myšlienky, pozdvihujú dušu k Bohu. Ostatné však naopak: niekedy dokonca ťažko odolať pocitu, že ten či onen kostol bol postavený Pánu Bohu ako výsmech.

Padni na kolená!

Nielen Pán Ježiš sa nachádza v chrámoch so svojím Telom i Dušou. Aj každý človek vstupujúci do chrámu pozostáva z duše i tela. Duša je dôležitejšou, ale nie jedinou časťou človeka. Naša doba má s touto dichotómiou problém, možno ešte väčší než v minulosti. Sme zo všetkých strán bombardovaní veľmi telesným posolstvom reklám, filmov a vôbec celým životným štýlom. Niektorí teológovia verne nasledujúci svetovú módu, si získali epiteton porno-teológov, ktorý vytvoril Cornelio Fabro. Zároveň však toto telo tak cenené zo všetkých strán je z veľkej časti z kostolov vylúčené.

Akoby reč tela odrazu nebola dôležitá. Moderný veriaci kľací oveľa menej. Menej sa klania. Menej sa bije v prsia. Menej sa prežehnáva. Samotná liturgia bola „preriedená“ – alebo skôr ochudobnená – odstránením radu vzácnych gest, z ktorých každé malo hlboký obsah. Ba čo viac, zdá sa, že postoj tela je dokonca v rozpore s postojom duše.

Podľa tohto posolstva treba Eucharistiu prijímať v stoji, pretože dôležitý je „postoj duše“, vnútorná pokora, nie vonkajší telesný postoj. Gesto sa tak javí ako čosi pokrytecké, nepravdivé, čo je v rozpore s týmto najdôležitejším vnútorným postojom.

Tento prístup v skutočnosti radikálne oddeľuje dušu od tela. Toto je však manichejská idea cudzia katolíckemu duchu, ktorý všetko harmonizuje: pri postení telo činí pokánie spolu s dušou, ktorá počas hostiny má podiel na jej radoosti. Uctenie Boha úctivým pokľaknutím nie je popretím ale vonkajším prejavom duchovného postoja. Či nespievame: „Padni na kolená, ľud zbožný?“ Telo ohýba kolená a svojím spôsobom vyjadruje úctu, ktorá preniká dušu.

Gotika

Chrám je ovocím viery

Podobne by mala konať aj architektúra a sakrálné umenie. Je veľa chrámov, ktoré sú dielami hlbkej viery a schopné dávať ju ľuďom, ktorí ich navštevujú. Iné sú chladné a bez duše. Je možné, že v nich boli použité dômyselné či inovatívne technické riešenia. Keby sa však z nich odstránilo tých pár náboženských prvkov, nikomu by nezišlo na um, že sú to chrámy. Prínajmenšom ešte donedávna by to nikomu nebolo napadlo, pretože – bohužiaľ – sme si medzitým stihli zvyknúť na sakrálnu nevzhľadnosť.

Pravda, dobro a krása sa vždy považovali za cestu k Bohu. V minulom storočí však niektorí začali tvrdiť, že je možné priblížiť sa k Bohu zrieknutím sa pravdy. Že hriech – a teda aj zlo – človeka od Neho nevzdďaľuje. Niet sa čo čudovať, že v takejto atmosfére sa začali taktiež stavať škaredé kostoly. Sú vraj oveľa duchovnejšie, pretože nie sú nijako zaťažené priveľkou pozemskou krásou. Tieto chrámy nepriťahujú naše duše na rozdiel od starých chrámov, ktoré – napriek svojmu teocentrizmu – oceňovali aj človeka s jeho dušou i telom.

Existuje mnoho spôsobov, ako budovať krásne chrámy. Majestátne starodávne baziliky i strohé románske svätyne boli nádherné. Nádherné katedrály stavala gotika, azda najdokonalejší výraz našej viery vytryskujúcej vysoko k nebu. Jezuiti zo 17. storočia obracali masy protestantov vďaka kráse svojich barokových kostolov. Iným spôsobom, ale rovnako krásne, sú jednoduché drevené kostolíky tatranských goralov. Všetci, ktorí stavali tieto kostoly, mali na pamäti, že kostol je Boží dom a má viesť tých, ktorí do neho vstúpia, k Bohu.

Takže odpoveď na otázku, ako stavať nádherné chrámy, nie je zložitá. Áno, kostoly treba stavať. Treba ale veriť – a to čistou a nefalšovanou katolíckou vierou. Kríza sakrálnej architektúry je v skutočnosti jedným z prejavov súčasnej krízy viery.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/aby-chram-bol-chramom-stavitelia-stredovekych-katedral-by-zvolali-a-to-je-co/>